

Eesti Kohtunike Ühing

Pr peaminister Kaja Kallas

Hr justiitsminister Kalle Laanet

Justiitsministeerium
info@just.ee

13.09.2023

Pöördumine seoses kohtunike palkade indekseerimise muutmisega

Eesti Kohtunike Ühing (EKOÜ) pöördub Teie poole seoses võimaliku plaaniga muuta edaspidi kõrgemate riigiteenijate palgamäära indekseerimist. Palume Teil kaaluda antud plaani vajalikkust ja sobilikkust riigieelarveliste vahendite kokkuhoidmiseks.

Eesti kohtunike palgad on alates kõrgemate riigiteenijate ametipalkade seaduse vastuvõtmist seotud Riigikogu liikmete ning teiste kõrgemate riigiteenijate palkadega. Soovimata detailsemalt peatuda küsimusel, kas või kuidas oleks õiguslikult võimalik juba järgmisel eelarve aastal ametipalkade süsteemi muuta, soovime Teie tähelepanu juhtida alljärgnevale.

1. Muudatuse eesmärk

Kuigi EKOÜ mõistab riigieelarvega seonduvat keerulist olukorda, ei saaks Eesti kohtunike vähest arvu¹ arvestades ametipalkade indekseerimise muutmine omada riigieelarvele sisulist ega märkimisväärset mõju. Rahalise mõju sisulist puudumist on möönnud rahandusminister, kelle hinnangul võiks pigem olla tegu olulise signaaliga avalikkusele.

EKOÜ on seisukohal, et kohtunike ametipalkade indekseerimise muutmine ei saaks olla selliseks avalikkusele suunatud sõnumiks, mis näitaks avaliku sektori solidaarsust eraettevõtetega keeruliseks muutunud majanduslikus olukorras. Indekseerimine tagab üksnes selle, et kohtunike palk säilitab oma suhtelise positsiooni üldise ühiskonna palgatasemega. Tegemist ei ole üldist majandussituatsiooni mittearvestava avaliku sektori palgatõusuga.

Kohtunikud ei kujunda majanduskeskkonda ega saa teha ühtegi otsustust riigieelarve koostamisel, riigieelarveliste toetuste eraldamisel või maksude kehtestamisel. EKOÜ nõustub peaministri varasemalt avaldatud arvamusega, et kõrgete riigiteenistujate palgasüsteemi ei peaks muutma, sest muidu võib sellest küsimusest saada kergesti populismiobjekt². Nõustume peaministri arvamusega, et riigiteenistujate palkade alandamine reeglina avalikkuse tähelepanu ei pälvi.

1 Seisuga 08.12.2022 on Eestis ametis 244 kohtunikku: <https://www.riigikohus.ee/et/eesti-kohtususteem/eesti-kohtususteem-kolmeastmeline> (01.09.2023).

2 Kaja Kallas kõrgete riigiteenistujate palgaarvestusest: las see olla nii – 16.03.2023 Postimees: <https://www.postimees.ee/7733757/kaja-kallas-korgete-riigiteenistujate-palgaarvestusest-las-see-olla-nii> (01.09.2023).

Eesti kohtunike palgad olid varasemalt külmutatud 2007. aasta tasemele aastatel 2008 kuni 2012. Algselt ajutise lahendusena planeeritud meede omas kohtunike ametisse nimetamisele, samuti kogu kohtusüsteemi stabiilsusele negatiivset mõju, kuid ei toonud kaasa avalikkuse tuntavat positiivset reaktsiooni.

Pärast 2012. aastat kehtima hakanud kõrgemate riigiteenistujate ametipalkade seadus nägi küll algses versioonis ette ametipalkade indekseerimise, kuid tõi teksti ebaõnnestunud sõnastuse tulemusena kaasa mitmete aastate jooksul palga vähenemise, mitte suurenemise. Indekseerimise küsimuse lahendanud seadusemuudatus jõustus alles 01.03.2018. Aastatel, mil ametipalk indekseerimise tulemusena vähenes, mitte ei suurenenud, ei toonud see kaasa avalikkuse märgatavat positiivset reaktsiooni. Samas kaotati alates 01.07.2013 kõik varasemad seadusega kohtunikele ette nähtud sotsiaalsed tagatised.

Eeltoodust lähtudes võib nentida, et Eesti kohtunikud on varasemalt pikkade ajaperioodide jooksul olnud sunnitud töötama olukorras, kus nende ametipalgad ei arvesta inflatsiooni ega elukalliduse tõusu. Selline olukord ei ole pälvinud avalikkuse tähelepanu tunnustamist vääriva lahendusena, kuid on negatiivselt mõjutanud kohtunikuna töötavaid inimesi ning neid, kes palgadega seotud probleemide tõttu loobusid kohtunikuametisse astumisest.

Juhime tähelepanu, et Euroopa Kohtunike Konsultatiivnõukogu on oma arvamuses nr 1 (2001) kohtunike sõltumatuse ja ametist tagandamise keelu standardite kohta märkinud punktis 78 (alapunkt 8), et kohtunike töötasu peaks vastama nende ametiväärikusele ja vastutusekoormale ja tuleks tagada sobiv haigusraha ja vanaduspension. Seaduses tuleks sätestada garantii palga vähendamise vastu ja töötasu peaks suurenema käsikäes elukalliduse tõusuga³.

2. Kohtusüsteem vajab stabiilset palgasüsteemi

Seoses üleminekuga kõrgemate riigiteenistujate ametipalkade ühtsele süsteemile on järkjärgult kaotatud kõik varasemad kohtute seaduses kohtunikele ette nähtud sotsiaalsed tagatised. Ainsa sisulise tagatisena on alles jäänud ametipalga indekseerimine, mis vähemalt teatud määral peaks korvama palga vähenemise inflatsiooni ning elukalliduse tõusu korral.

Eesti kohtusüsteemis on lähimate aastate jooksul toimumas oluline põlvkonn vahetus, kus aastatel 2023 kuni 2026 võib pensionile siirduda 51 kohtunikku (ligikaudu 20% kohtunike koguarvust). Paraku ei ole vabanenud ametikohti enam võimalik alati täita, mitmed konkursid on luhtunud ametikohta taotlevate kandidaatide vähesuse tõttu⁴. Käesoleva pöördumise saatmise ajal on kohtunikeeksami sooritanud kandidaate kokku vaid 21, kellest 13 on eksami sooritanud eraõiguse valdkonnas, 4 haldusõiguse valdkonnas ning 4 karistusõiguse valdkonnas.

EKOÜ liikmete seas läbi viidud küsitlused näitavad, et sotsiaalsete tagatiste puudumine on ka ametis olevate kohtunike hinnangul oluliseks demotiveerivaks teguriks⁵. Lisaks on

3 Kättesaadav arvutivõrgus:

<https://www.riigikohus.ee/sites/default/files/elfinder/dokumendid/ccje2001op1.pdf> (06.09.2023).

4 Riigikohtu esimehe ettekanne Riigikogus 2022:

https://www.riigikohus.ee/sites/default/files/elfinder/%C3%B5igusalasel%20materjalid/avalikud%20esinemised/Riigikohtu%20esimehe%20%C3%BClevaade%20kohtukorralduse%20%C3%B5igusem%20%C3%B5istmise%20ja%20seaduste%20%C3%BChetaolisuse%20kohaldamise%20kohta_2022.pdf

5 Kohtunike sotsiaaltagatiste küsimustiku võrdlev kokkuvõte: <https://ekou.ee/mat/EST-2023-EKOY-tagatiste-kysimustiku-koond.pdf> (01.09.2023).

kohtute pidev töökoormuse suurenemine kaasa toonud olukorra, kus suur hulk kohtunikke kaalub või on kaalunud ametist lahkumist enne pensioniea saabumist⁶.

Sõltumatu ning järjekindlalt toimiva kohtusüsteemi olemasolu on vältimatult vajalik demokraatliku õigusriigi säilimiseks. Kohtusüsteem ei saa toimida ilma pikaajaliselt töötavate, kvalifitseeritud ja oma tööle pühendunud kohtuniketa. Kohtunike ametipalkade sagedased külmutamised, samuti sotsiaalsete tagatiste täielik kaotamine võivad omada kohtusüsteemi toimimisele sedavõrd negatiivset mõju, et riigi terviklikkuse säilimise seisukohalt ei saa kirjeldatud lahendusi EKOÜ hinnangul pidada mõistlikeks ega vajalikeks.

Austusega

(allkirjastatud digitaalselt)

Anu Uritam
Eesti Kohtunike Ühingu esimees

6 Töökoormuse küsimustik I ja II astme kohtunikele: <https://ekou.ee/mat/EST-2022-EKoY-koormuse-kysimustiku-koond.pdf> (01.09.2023).